

**TYÖELÄMÄ- JA TASA-
ARVOVALIOKUNNAN LAUSUNTO
13/2010 vp**

**Hallituksen esitys laiksi sairausvakuutuslain
13 luvun 5 §:n muuttamisesta**

Sosiaali- ja terveystoimikunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 26 päivänä toukokuuta 2010 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi sairausvakuutuslain 13 luvun 5 §:n muuttamisesta (HE 67/2010 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi sosiaali- ja terveystoimikuntaan samalla määrännyt, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava asiasta lausunto sosiaali- ja terveystoimikunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Sanna Pekkarinen ja lääkintöneuvos Kristiina Mukala, sosiaali- ja terveystoiministeriö

- työterveyspäällikkö Arto Laine, Kansaneläkelaitos
- tiimipäällikkö Pirjo Manninen, Työterveyslaitos
- asiantuntijalääkäri Kari Haring, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- sosiaali- ja terveystoimittainen asiantuntija Riitta Työläjärvi, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- ylilääkäri Jan Schugk, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- työmarkkina-asioiden päällikkö Outi Tähtinen, Suomen Yrittäjät ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Kansaneläkelaitos korvaa työnantajalle 60 prosenttia työterveyslaissa tarkoitetun ehkäisevän työterveyshuollon kustannuksista ja sairaanhoidon ja muun terveydenhuollon kustannuksista 50 prosenttia. Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että ennalta ehkäisevän työterveyshuollon 60 prosentin korvaustason ehtona on jatkossa, että työnantaja, työntekijät ja työterveyshuolto sopivat yhdessä käytännöistä, joilla työpaikoilla

toteutetaan työkyvyn hallintaa, seuranta ja varhaista tukea.

Työterveyshuollon ja työpaikan yhteistyö

Esityksen tavoitteena on parantaa työpaikkojen ja työterveyshuollon yhteistyötä. Tarkoitus on, että työnantajat hyödyntävät nykyistä paremmin työterveyshuollon mahdollisuuksia ja asiantuntemusta toteuttaessaan työpaikoilla varhaista tukea ja työkyvyn hallintaa parantavia ratkaisuja. Vaikuttavaan ja tehokkaaseen työterveyshuol-

toon päästään, kun työterveyshuollossa tunnetaan työpaikan olosuhteet ja toiminta ja kun toimenpiteet suunnitellaan huolellisesti työpaikan tarpeista lähtien.

Valiokunta pitää ehdotettua muutosta tarpeellisenä ja kannatettavana ja katsoo, että työpaikan ja työterveyshuollon yhteistyönä suunnitelluin ja toteutetuin toimenpitein voidaan vaikuttaa tehokkaasti työympäristöön, työolosuhteisiin ja työyhteisöön sekä työntekijän terveyteen ja työ- ja toimintakykyyn samoin kuin työssä jaksamiseen työuran eri vaiheissa ja siten pidentää työssä olevan väestön työssä jatkamista nykyisestä.

Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on hyvän työterveyshuoltokäytännön periaatteiden mukaisesti edistää työterveyshuollon ehkäisevää ja työ- ja toimintakykyä ylläpitävää toimintaa työpaikoilla. Työkykyyn voidaan vaikuttaa monin eri tavoin, kuten johtamisella, työn organisoinnilla ja jopa vapaa-aikana tapahtuvan työntekijän oman aktiivisuuden tukemisella. Päävastuu työkyvyn hallinnassa on työnantajalla, mutta valiokunta tähdentää, että työkykyyn vaikuttavat myös monet työpaikan ulkopuoliset tekijät, joihin työpaikalla ei voida vaikuttaa. Työkyvyn ylläpitämisessä on siksi valiokunnan mielestä huomioitava myös työntekijän oma vastuu elinta-voistaan ja niiden vaikutuksesta työkykyyn.

Toimintakäytännöistä sopiminen

Esityksen mukaan työpaikoilla ja työterveyshuollossa on yhteistyössä sovittava työkyvyn hallinnan, seurannan ja varhaisen tuen käytännöistä. Yhteisesti sovittujen kirjallisten toimintakäytäntöjen tulee sisältää mm. toimenpiteet varhaisen tuen tarpeen tunnistamiseksi ja tuen antamiseksi sekä sairauspoissaolojen seuraamiseksi yhteistyössä työterveyshuollon kanssa. Lisäksi toimintakäytännöissä sovitaan työkykyseurannan toteutuksesta ja siitä saatavien tietojen raportoinnista.

Valiokunta pitää työkykytietojen ja sairauspoissaolojen yhteistä seurantaa erittäin tärkeänä, koska tietojen avulla työterveyshuollossa voidaan selvittää mm. työpaikan mahdollinen kuormittavuus ja lisääntynyt sairastuvuusriski.

Koska työntekijöiden sitoutuminen ehdotettuun muutokseen edellyttää, että he luottavat toiminnan parantavan työpaikan ja työntekijöiden hyvinvointia, on tärkeää, että sairauspoissaolotietojen seurantaa ei pidetä valvontakeinona. Valiokunta pitää tärkeänä, että työpaikoilla korostetaan sairauspoissaolo- ja työkykyseurantatietojen tärkeyttä työkyvyn hallinnan ja varhaisen puuttumisen sekä työyhteisöjen kehittämisen tehostamisessa.

Työterveyshuollon toimintasuunnitelmaan tulee esityksen mukaan kirjata työterveyshuollon yhteistyötä ja työkyvyn tukemista koskevat käytännöt työpaikan ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Tarkoitus on, että työterveyshuollolla on koordinoituvastuu työntekijän työhön liittyvien sairauksien hoitoprosessissa sekä työkyky- ja työkyvyttömyysasioissa siitä riippumatta, missä työntekijän hoito tai kuntoutus toteutuu. Työterveyshuollon sairaanhoidon vahvuutena on se, että sairauksien hoito ei rajoitu yksilön ongelman lääketieteelliseen hoitoon, vaan se jatkuu tarpeen mukaan erilaisina työterveyshuoltolain ehkäisevän toiminnan mukaisina yksilö-, työympäristö- ja työyhteisötason ongelmien ratkaisuin, jolloin toiminnasta hyötyy sairastuneen henkilön lisäksi myös muu työyhteisö. Valiokunta pitää työterveyshuollon koordinointi- ja ohjausvastuuta hyvänä ja tarpeellisenä. Valiokunta korostaa, että uudistuksen toteutuminen edellyttää työterveyshuollon ja työpaikkojen toimintatapojen muuttamista sekä työterveyshuollon, kuntoutuksen, perusterveydenhuollon ja erikoissairanhoidon välisten yhteistyökäytäntöjen tarkempaa määrittelyä, ohjeistusta ja koulutusta.

Työvoiman ulkopuolella olevien terveyden ja työkyvyn ylläpitäminen

Työterveyshuolto on osa julkisen sektorin tukemaan yksityistä terveydenhoitoa. Työterveydenhuollossa painopiste on ennalta ehkäisevän työkyvyn ylläpitämisen ja terveydenhoidon järjestämisessä, mutta työterveyshuolto tarjoaa myös sairaanhoitoa. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että työterveyshuollon kustannusten lisääntyvällä korvaamisella saattaa olla vaikutusta julkisen terveydenhuollon resurssien riittä-

vyYTEEN. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös työvoiman ulkopuolella olevan väestön mahdollisuudet saada julkiselta sektorilta laadukkaita ennalta ehkäiseviä terveyspalveluja ja sairaudenhoitoa turvataan.

Tutkimusten mukaan työttömien fyysinen ja henkinen terveydentila on työssä käyvää väestöä huonompi, he sairastavat yleisemmin pitkäaikaissairauksia ja kokevat terveydentilansa työssä käyviä heikommaksi. Työttömät eivät heikommasta terveydentilastaan huolimatta kuitenkaan saa yhtä aktiivista hoitoa kuin työterveyshuollon piirissä oleva työssä käyvä väestö, ja heidän on vaikeampi saada ennalta ehkäisevää ja työkykyä ylläpitävää terveydenhoitoa.

Hyvä terveydentila tukee uudelleentyöllistymistä. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että myös työttömille henkilöille taataan mahdollisuus kattaviin ja säännöllisiin sekä ennalta ehkäiseviin työkykyä ylläpitäviin terveydenhoitopalveluihin.

Epätyypillisissä työsuhteissa olevien työterveyshuolto

Suomalaisille työsuhteille tyypillinen kokopäiväinen ja pysyvä työllistyminen on muuttumassa kohti niin sanottua epätyypillistä työllisyyttä. Erityisesti palvelualoilla suuri osa uusista työsuhteista on epätyypillisiä: määräaikaista, osa-aikaista tai vuokratyösuhteita. Myös osakäyttö, töiden yhdistäminen, säännölliset sijaisuudet, työvoimahallinnon toimenpiteissä tehtävä työ tai kutsuttaessa tehtävä työ ovat esimerkkejä epätyypillisestä työstä. Yhä useammin on myös ns. yhteisiä työpaikkoja, joilla työskentelee samaan aikaan usean työnantajan työntekijöitä.

Työsuhteen epävarmuuden on todettu olevan yhteydessä keskimääräistä huonompaan koettuun terveydentilaan. Useille ihmisille epätyypillinen työsuhteiden ja pysyvän työyhteisön puuttuminen aiheuttavat ylimääräistä turvattomuutta ja vaikeuttavat oman elämän suunnittelua. Samanlaisia ongelmia on tunnistettu työttömällä työnhakijoilla. Epätyypillistä työtä tekevien työkykyä ylläpitämiseen ja edistämiseen tulisikin työ-

olosuhteiden erityisen kuormittavuuden vuoksi kiinnittää erityistä huomiota.

Hallituksen esityksen tavoitteena on tehostaa ja parantaa työkyvyn hallintaa ja seurantaakin sekä varhaista tukea työpaikan ja työterveyshuollon yhteistyötä lisäämällä. Valiokunta katsoo, että ehdotetut toimenpiteet tehostavat työkyvyn hallintaa hyvin tavanomaisilla työpaikoilla, joissa työsuhteet ovat tyypillisiä ja joissa henkilöstöllä on hyvät mahdollisuudet osallistua työyhteisön kehittämiseen. Työterveyshuollon ja työpaikan yhteistyön järjestäminen työpaikoilla, joissa tehdään paljon epätyypillistä työtä, on kuitenkin vaikeaa tai jopa mahdotonta. Epätyypillistä työtä tekevien työntekijöiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ovat huonot ja työterveyskopaikkoja on paljon, minkä vuoksi työterveyshuollon on vaikeaa saada tietoa työntekijän erityisistä olosuhteista ja tarpeista erityisesti ennalta ehkäisevää työkyvyn hallintaa edistävien toimien suunnittelua varten. Työsuhteiden muuttuessa entistä useammin epätyypilliseksi onkin mahdollista, että yhä suurempi osa työllisiä jää asiantuntevan ja epätyypillisen työn erityispiirteet tuntevan työterveyshuollon ulkopuolelle. Valiokunta katsoo, että epätyypillistä työtä tekevien ennalta ehkäisevän työterveyshuollon kehittämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Koulutus ja ohjeistus

Esityksessä ehdotetun työterveyshuollon ja työpaikkojen toimintatavan muutoksen vieminen käytännön toimintaan on haasteellinen tehtävä. Uudistus koskee monia toimijoita: työterveyshenkilöstöä, useita toimijatasoja työpaikoilla, terveydenhuollon palvelujärjestelmän eri tahoja ja työterveyshuollon valtakunnallisia kehittäjäorganisaatioita. Valiokunta korostaa uudistuksen toteuttamisessa työterveyshuollon toimijoiden ja työpaikkojen ohjeistamisen ja koulutuksen tärkeyttä. Uusien työkyvyn hallintaa tukevien toimintakäytäntöjen käyttöönotto ja omaksuminen edellyttävät paitsi yhteistyötä myös työpaikan ja henkilöstön koulutusta ja kaikkien osapuolten sitoutumista yhteiseen toimintaan.

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 30 päivänä syyskuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Arto Satonen /kok	Markus Mustajärvi /vas
vpj.	Jukka Gustafsson /sd	Paula Sihto /kesk
jäs.	Arja Karhuvaara /kok	Seppo Särkiniemi /kesk
	Johanna Karimäki /vihr	Katja Taimela /sd
	Merja Kuusisto /sd	Tarja Tallqvist /kd
	Merja Kyllönen /vas	Kimmo Tiilikainen /kesk
	Esa Lahtela /sd	Jyrki Yrttiaho /vas (osittain).
	Jari Larikka /kok	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

neuvotteleva virkamies Marjaana
Kinnunen.